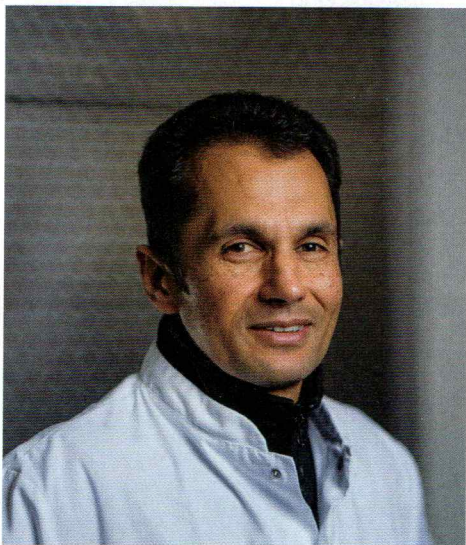

TWEE EXPERTS REAGEREN OP
DE VOLGENDE STELLING:

‘Sterilisatie van wilde dieren is geen effectieve manier om populaties grote hoefdieren te beheren’

Met zekere regelmaat wordt de suggestie gedaan om populaties grote hoefdieren te beheren door middel van sterilisatie. Zo werd er onlangs een symposium over damhertenbeheer in Zeeland gehouden, waarbij sterilisatie als alternatieve beheervorm aan de orde kwam. Is dit een effectieve methode om populaties op peil te houden? Wat zijn de neveneffecten en is het ethisch verantwoord?

TEKST OSWIN SCHNEEWEISZ

**TOM STOUT IS HOGLERAAR
VOORTPLANTING VAN HET PAARD AAN
UNIVERSITEIT UTRECHT**

‘Die stelling wordt vaak geopperd door jagers, maar het is wel een beetje kort door de bocht. Het is namelijk erg afhankelijk van de soort, de benaderbaarheid en de situatie in een gebied. In andere landen wordt sterilisatie van wilde dieren al langer toegepast, dus ik zie niet in waarom het hier niet zou kunnen. Natuurlijk is een olifant steriliseren een ander verhaal dan

een damhert of edelhert, maar in specifieke situaties kan het, wellicht in combinatie met afschot of andere beheermethoden, een effectief middel zijn om populaties beheersbaar te houden. Natuurlijk is het tijdsintensief, en dat maakt het ook relatief kostbaar. Als het gaat om een anticonceptie-vaccinatie moet je het jaarlijks herhalen. Althans, als je kiest voor het zogenaamde darten, waarbij een dier met een afgeschoten pijltje tijdelijk wordt gesteriliseerd. In Amerika wordt dit al gedaan met het equivalent van het Europese edelhert: de wapiti. Dat gebeurt zelfs met hulp van plaatselijke jagers. Zij krijgen een quotum vrouwelijke dieren aangewezen dat ze, naast afschot, moeten steriliseren. Voor elk gesteriliseerd exemplaar ontvangen ze van de overheid een vergoeding. En dat werkt prima, al vereist het natuurlijk wel enige training. Schieten met een verdovings- of vaccinatiepijl is nu eenmaal net even anders dan met een kogel. Er zijn twee manieren om wilde dieren te behandelen. Ofwel met een vaccin, ofwel operatief. In het laatste geval moet je dieren

eerst vangen en dat is bij edelherten nog een behoorlijk lastige klus. In Amerika heeft men wapiti's gevangen via netten die werden uitgewooid vanuit een helikopter, maar zo bezorg je de dieren veel stress. Edelherten en damherten zou je eventueel nog kunnen lokken, maar dat mag in Nederland niet vanwege de beschermde status. Dan moet eerst de wetgeving aangepast worden. Of sterilisatie een vervanging kan zijn van afschot? Nee, dat geloof ik niet. Het hangt van de situatie af, maar afschot blijft in veel gevallen nodig. Voordat sterilisatie invloed heeft op de omvang van de populatie ben je jaren verder. Bij gesteriliseerde paarden duurde het zo'n zeven jaar voordat de populatieomvang begon af te nemen. Het is dus een traag proces en natuurlijk ook afhankelijk van het aantal nakomelingen dat een diersoort krijgt per jaar. De hertensoorten zijn over het algemeen vanaf het tweede levensjaar vruchtbaar en krijgen meestal één nakomeling per jaar. Omdat ze ook een gemiddelde leeftijd van rond de 10 jaar bereiken, ben je dus jaren verder voordat sterilisatie enig effect heeft op

de grootte van de populatie. Als je een acuut probleem hebt met een populatie, is sterilisatie dus geen oplossing. Dan moet je eerst de aantallen via afschot, verplaatsing of verruiming van het leefgebied op de gewenste stand brengen. Dan kun je namelijk ook berekenen hoeveel vrouwelijke dieren er gesteriliseerd moeten worden. Als je er te veel permanent steriliseert stort de stand in elkaar, als je er te weinig steriliseert neemt de stand ondanks alle maatregelen toe. Ook zal de bronst langer duren, omdat vrouwelijke dieren niet meer drachtig worden. Wat sterilisatie doet met het gedrag van de mannelijke dieren

binnen zo'n populatie is nog onbekend. We zullen om meer kennis te vergaren enkele pilot-onderzoeken moeten doen in redelijk afgesloten gebieden. Als je dat niet doet, blijf je in hetzelfde kringetje rondraaien en weet je nooit wat het effect is. Een gebied als de Oostvaardersplassen lijkt mij daarvoor een aangewezen locatie of anders de Haringvreter, het eiland in het Veerse Meer. Al kunnen de damherten die daar verblijven uitwisseling hebben met de populatie elders. Natuurlijk is sterilisatie ook een moreel/ethisch vraagstuk. Afschot of sterilisatie zijn wat mij betreft aanvaardbare methoden als

dieren dreigen te verhongeren wegens voorspelbaar voedseltekort. Als ze echt wild zijn en in staat zijn weg te lopen uit een bepaald gebied zou ik eerder kiezen voor afschot dan voor sterilisatie. En als er een hek omheen staat, is het maar de vraag of het wilde dieren zijn. In dat geval moeten wij onze verantwoordelijkheid nemen. Voor mij is dan sterilisatie een reële mogelijkheid. Het argument dat het veel tijd kost en dat je er nooit mee kunt stoppen, is geen argument. Dat geldt immers ook voor afschot. Daar stop je ook nooit mee, als je een populatie wilt beheren.'

MARTIJN WETERINGS IS ECOLOOG EN ONDERZOEKER AAN VAN HALL LARENSTEIN

'Ik was betrokken bij de damhertenproblematiek op de Haringvreter. Samen met Staatsbosbeheer, de provincie Zeeland, Van Hall Larenstein en Wageningen Universiteit hebben we dit jaar een symposium georganiseerd. Daar hebben we met enkele belanghebbende partijen gediscussieerd over de vraag of een experiment met sterilisatie van damherten op het eiland in het Veerse Meer zinvol zou zijn. Het was de eerste keer dat al die belangengroepen bij elkaar waren om over dit thema te praten. Iets dat veel te weinig gebeurt. Op de Haringvreter zou sterilisatie wellicht een optie kunnen zijn, omdat het een vrij open gebied is waar de dieren alleen via het water weg kunnen. Je zou ze daar in een kraal kunnen vangen en de operatie verrichten. In een ander gebied, zoals de Veluwe, is dat een stuk lastiger. Het nadeel is in alle gevallen dat je goed moet weten wat het percentage van de populatie is dat je eventueel zou moeten steriliseren. Je wilt natuurlijk niet te veel dieren steriliseren, want dan krimpt de populatie. Als je er te weinig steriliseert, groeit de populatie misschien weer te veel. Dat is dus een moeilijke kwestie. Het hangt ook af van de soort en de manier waarop mannetjes en vrouwtjes met elkaar omgaan. Worden vrouwtjes alleen gedekt door een mannelijk

dier of door meerdere mannelijke dieren in bepaalde periodes van het jaar? Is er veel beweging tussen individuen? Dat maakt nogal een verschil. En misschien verandert het gedrag als je ze steriliseert. Daar hebben we veel te weinig kennis over. Misschien worden de vrouwtjes wel onaantrekkelijk voor de mannen omdat ze geen nageslacht meer produceren. In de Verenigde Staten is ooit een pilot geweest met witstaartherten en die was redelijk succesvol. Daar lukte het om de populatie via sterilisatie een tijdlang constant te houden. Er werden echter ook veranderende patronen in migratie zichtbaar. Er kwam meer beweging van individuen binnen een populatie, met als gevolg meer aanrijdingen. We zullen voordat we ermee beginnen dus eerst veel meer kennis moeten opdoen. Want al heb je kennis over een soort, dan zegt dat niets over de effecten op een andere soort. Steriliseren wordt ook nogal eens geroepen als het om verwilderde katten gaat. Mensen die dat roepen beseffen niet dat het bij verwilderde katten niet alleen gaat om predatie, maar ook om de aanwezigheid van roofdieren in een gebied. En daar helpt sterilisatie niet tegen. Roofdieren veroorzaken, louter door hun aanwezigheid, stress bij bijvoorbeeld hazen die daardoor minder nakomelingen krijgen. Dat hebben wij met ons onderzoek in het verleden onderzocht. Ik denk dat je je altijd

goed moet afvragen wat je doel is met sterilisatie. Zo'n ingreep is ook vrij duur, vereist de inzet van dierenartsen en veel logistiek. Dus het is ook een geval van plussen en minnen. Voor een soort als het edelhert lijkt het me vrij kostbaar, maar die wordt ook vaak niet als een probleem gezien. Damherten veroorzaken vaak schade en zijn meestal in grotere aantallen aanwezig. Dat zou een soort zijn die maatschappelijk gezien wel in aanmerking zou komen. Wat ik zelf een interessant alternatief vind, is de combinatie van verstoring en bejaging. Dus gedurende het jaar verstoor je en af en toe schiet je enkele dieren af. Deze verstoring zou de reproductie naar beneden kunnen brengen door stresseffecten, maar hoe je dat precies inregelt is allemaal nog niet duidelijk. Deze methoden zijn vrij nieuw, en worden pas de afgelopen vijf tot tien jaar in de wetenschappelijke literatuur besproken, maar het is nog niet vertaald naar de praktijk. Daar zouden, wat mij betreft, wel wat pilots aan besteed mogen worden.' •